

Orta Asya'dan Günümüze Karaköy Kilimleri

Funda Akoğlu*
ORCID: 0000-0003-0036-1255

Öz

Eski çağlardan günümüze kadar dokuma sanatı, insanoğlunun önemli uğraş alanlarından birini oluşturmuştur. Türkler ise Orta Asya'dan itibaren başta halı ve kilim dokumacılığı olmak üzere dokuma alanında başarıya ulaşmıştır. Öyle ki, Türk kültürünün maddi öğelerinden kabul edilen dokumacılık; farklı coğrafyalarla karşılaştığında dahi orijinalliğini korumuştur. Türklerin Denizli'ye yerleşmesinden sonra dışarıdan neredeyse hiç göç almayan Karaköy, kendisine özgü Türklük özelliklerini koruyarak geleneklerini sürdürmüştür. Geleneklerinin başında kilim dokumacılığı gelmektedir. Bölgede başta çul, kilim, heybe ve namazlık gibi ürünler dokunurken Orta Asya'dan gelen dokuma geleneğine bağlı kalmaya çaba gösterilmiştir. Özellikle kilimlerin orta bölümleri ile çevre bölümlerine dokunan motiflerde Orta Asya'dan kalma motifler gözlenmiştir. Karaköy kilim ve el dokumalarında “hayat ağacı, koç boynuzu, kurt ağzı” gibi Orta Asya'dan kalma motiflere sıkça yer verilmiştir. Bu makalede Karaköy kilimlerinin Orta Asya'dan kalma Türklük özelliklerini başta motiflerle olmak üzere günümüze kadar koruduklarının ispatı yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karaköy, dokuma, kilim dokumacılığı, Karaköy kilimleri

Gönderme Tarihi: 31/03/2021

Kabul Tarihi:20/09/2021

* Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Denizli- Türkiye, fakoglu12@posta.pau.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Akoğlu, Funda. “Orta Asya'dan Günümüze Karaköy Kilimleri.” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.2094-2120.

Karaköy Rugs from Middle Asia to the Present

Funda Akoglu*

ORCID: 0000-0003-0036-1255

Abstract

The art of weaving has been one of the important fields of occupation of humankind since ancient times. Turks, on the other hand, achieved success in the field of weaving, especially carpet and rug weaving, in Central Asia. So much so that weaving, which is accepted as one of the material elements of Turkish culture, preserved its originality even when it encountered different geographies. Karaköy, which received almost no migration from outside after the Turks settled in Denizli, continued its traditions by preserving its Turkish characteristics. Rug weaving is at the top of the existing traditions. While weaving products such as sackcloth, rugs, saddlebags, and prayer rugs in the region, efforts were made to adhere to the weaving tradition from Central Asia. In particular, motifs from Central Asia were observed in the motifs woven into the middle and peripheral parts of the rugs. Central Asian motifs such as "tree of life, ram horn, wolf mouth" were frequently used in Karaköy rugs and hand weavings. In this article, it has been tried to prove that Karaköy rugs have preserved their Turkish characteristics from Central Asia, especially the motifs, until today.

Keywords: Karaköy, weaving, rug weaving, Karakoy Rugs

Received Date: 31/03/2021

Accepted Date: 20/09/2021

* Ph.D. Student, Pamukkale University Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Denizli- Turkey, fakoglu12@posta.pau.edu.tr

You can refer to this article as follows:

Akoğlu, Funda. "Orta Asya'dan Günümeze Karaköy Kilimleri." *Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.2094-2120.

Коврики Каракёй от Средней Азии до наших дней

Фунда Акоглу*
ORCID: 0000-0003-0036-1255

Резюме

Искусство ткачества с древних времен было одним из важнейших занятий человечества. С другой стороны, Турки начиная со Средней Азии достигли успехов в области ткачества, особенно ковров и ковровых покрытий. Настолько, что ткачество считается одним из материальных элементов турецкой культуры; Он сохранил свою оригинальность даже в разных географических регионах. После того, как турки поселились в Денизли, Каракёй, который почти не получал иммиграции извне, продолжил свои традиции, сохранив свои уникальные турецкие особенности. Ковроткачество является одним из самых традиционных занятий. При ткачестве таких изделий, как коврики, седельные сумки и молитвенные коврики в этом регионе, были предприняты усилия, чтобы придерживаться традиции ткачества из Средней Азии. В частности, мотивы из Средней Азии наблюдались в мотивах, вплетенных в среднюю и периферийную части ковров. Центральноазиатские мотивы, такие как «древо жизни, бараний рог, волчья пасть», часто используются в коврах каракёй и ручном ткачестве. В этой статье была предпринята попытка доказать, что ковры Каракёй сохранили свои турецкие черты из Средней Азии, особенно с мотивами.

Ключевые слова: Каракёй, ткачество, ковроткачество, Каракёй ковры.

Получено: 31/03/2021

Принято: 20/09/2021

*Кандидат наук. Ученик, Факультет искусств и наук Университета Памуккале, факультет истории, Денизли, Турция, fakoglu12@posta.pau.edu.tr

Ссылка на статью:

Akoğlu, Funda. "Orta Asya'dan Günümüze Karaköy Kilimleri." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, сс.2094-2120.

Giriş

İki veya daha fazla iplik grubunun çeşitli düzenlerde birbiri arasından geçerek birbiriyle kenetlenmesi işlemi olarak tanımlanan dokumacılığa; insanoğlu, ilk olarak ağır doğa şartlarından korunmak amacıyla başlamıştır. İnsanoğlu, yüzyıllar içerisinde dokumayı bir sanata dönüştürmeyi başarmıştır.¹ Öyle ki ilk başlarda elde edilen lifler yeteri kadar uzun olmadığından dokumaya elverişli olmamıştır. Bu durum karşısında insanlık, bitkisel veya hayvansal lifleri birbirine bükerek iplik yapımına başlamıştır. Önemli bir buluş olan iplik yapımı sayesinde istenilen uzunluk elde edilerek dokuma işlemi daha verimli yapılmaya başlanmıştır. Konutların döşenmesinde örtü ve yaygı gereksinimlerini karşılamak için yün ipliklerini birbirleri arasından bir altından bir üstünden geçirerek ilk olarak kilim dokumayı başardıkları düşünülmektedir.²

Modern öncesi yüzyılların en büyük devletlerinin doğduğu Orta Asya, Avrasya'nın kalbi ya da mihveri olarak düşünülmüştür.³ İklim özellikleri neredeyse aynı olan milyonlarca karelik bu alanda Türk boyları hayat sürmüştür. Eski Türk topluluklarının su kaynakları ile yaylak-kışlak hayatı üzerine kurulu sistemleri olmuştur. Bu nedenle her boy kendi insan topluluğu ve ekonomisinin temeli olan hayvanla beraber bir alanda yaşamıştır.⁴ Orta Asya'nın bozkırlarında göçebe hayat süren Türkler, soğukta zorunlu olan kürk giysilerini, Çin'den elde ettikleri ipek ya da İran'dan gelen kıymetli başka dokumalarla kaplamışlardır.⁵

Orta Asya'da Türklere ait kurganların dağlarda ve nehir kenarlarında keşfedilmesiyle Türklerin Orta Asya'dan itibaren dokumacılıkla uğraştıkları görülmüştür. Öyle ki yirmi beşinci Noin-Ula kurganından çıkan üzerinde Hun portresinin olduğu dokuma parçası, tabutların sarılmış olduğu ipek kumaşlar ve üzerinde matem işaretleri bulunan yağlı kumaşlar

¹ Yasemin Koparan, "Türk Kilimleri: Yabancı Turistlerin Gözünden Türk Kilimlerine Bakış", *III. Uluslararası Türk El Sanatları Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi Sanat Etkinlikleri*, (Edit Ahmet Aytaç), Selçuk Üniversitesi Yayınevi, Konya 2011, s.435.

² Çetin Aytaç, *El Dokumacılığı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1932, s.36.

³ Peter B. Golden, *Dünya Tarihinde Orta Asya*, (çev. Yahya Kemal Taştan), Ötüken Yayınları, İzmir 2014, s. 17.

⁴ Ahmet Taşağıl, "Türk Tarihinin Genel Özellikleri", *Orta Asya Türk Tarihi*, (Edit. Ahmet Kanlıdere), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.3.

⁵P. Golden, *a.g.e.*, s. 22.

bu durumu ispat etmiştir.⁶ İlk olarak dokumaya keçe ile başlayan Türkler, daha sonra düz dokuma tekniğini kullanarak dokunan keçi yününe çadır yapımında kullanmaya başlamışlardır. Türk kavimleri, yaşam alanları olan çadırlarını keçe ve düz dokumaları (kilim, cicim, zili, sumak) kullanarak hem yaygı işlemi gerçekleştirmiş hem de süslemiştir.⁷ Nitekim, yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili incelemelerde, Altaylardan Tuna boyu'na kadar olan bölgelerde; halı, kilim ve benzeri dokumalarda ortak motiflerin kullanıldığı tespit edilmiştir.⁸

Türkler, insan ve hayvan figürleri ile hayvan mücadelelerini keçelerin üzerinde büyük bir ustalikle göstermiştir. Özellikle Türk mitolojisinde tılsımlı kabul edilen aslan, kartal ve geyik gibi hayvanlar tercih edilmiştir. Hayvan mücadelelerinde iyiliğin kötülükle mücadelesi ve Türklerin düşmanlarla kavgası sembolleştirilerek anlatılmıştır. Neredeyse bütün İlk Çağ devletlerinde güç ve kuvvet sembolü olarak anılan aslan ve kartal Türk motiflerinde de sıklıkla kullanılmıştır. Keçeler üzerinde gözlenen hayvan mücadeleleri halı ve kilim gibi yaygılarda da kullanılmıştır.⁹

Türkler, Orta Asya'da halı ya da kilim dokumada yün, tiftik (keçi kılı), deve tüyü ya da pamuk kullanmışlardır. En fazla kendi besledikleri koyunlardan elde ettikleri yünü kullanmışlardır. Deve tüyü ve keçi kılı yün kadar tercih edilmemesine karşın sıklıkla kullanılırken en az pamuk kullanılmıştır.¹⁰ Zamanla Orta Asya'da dokuma gelişerek günlük yaşamda kullanılan pek çok eşya -at veya develerin eyer çantası gibi- dokumaya başlanmıştır. Göçebeler, keçi yününden dokudukları kilimleri battaniye olarak kullanırken bazı kilimler de çadırların içinde bölme oluşturmak için kullanılmıştır. Ayrıca kenarlarından çadır direklerine bağlanan kilimlerden bebek beşiği yapılmıştır. Zamanla hayvan postlarının kullanımını model olarak gören göçebe Türkler, düz dokumalarına pile eklemeye başlamıştır.

⁶Funda Akoğlu, "Denizli'de Dokumacılık ve Dokuma Kooperatifinde İlkler: Kale Dokumacılar Kooperatifi ve Denizli Dokumacıları Birliği", *Belgi Dergisi*, C. 2, S.16, Denizli 2018, s. 929.

⁷Bülent Yılmaz, "Pazırık'tan Günümüze Türk Halı Sanatı", *Oğuz Türkmen Araştırma Dergisi*, C. 11, S.1, Bilecik 2017, s.99.

⁸Neriman Görgünay Kırzioğlu, "Altaylar'da Pazırık Kurganı'nda Çıkan Motiflerin Anadolu ve Türk Cumhuriyeti'nde Yaşayan İzlerinden Bazı Örnekler", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Kayseri 1996, s.137.

⁹Bekir Deniz, "Orta Asya Halı ve Düz Dokuma Yaygıları", *Türkler Ansiklopedisi*, C.4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.199.

¹⁰ B. Deniz, a.g.m., s.199.

Oldukça esnek olan ilk pile kilimleri, kolaylıkla katlanarak atların sırtına atılmış ve uzun yolculuklarda uyku çantası olarak kullanılmıştır.¹¹

El dokumacılığı, yüzyıllar boyunca yaylak kışlak hayat süren Orta Asya kökenli Türk kültürünün vazgeçilmez öğeleri arasında ilk sıralarda yer almıştır. Türk kültürünün maddi öğeleri arasında yer edinerek bu kültürün yayıldığı geniş coğrafyalarda var olmuştur ve farklı kültürlerle karşılaştığında dahi orijinalliğini bozmayarak toplumda yerini korumuştur.¹² Bu dönemden kalma mezarlardan günümüze ulaşan gömlelerde, elbiselerde ve ipek kumaşlarda gözlenen bulut parçaları, askıntılı çiçekler, aralarına serpiştirilmiş kuş ve hayali yaratıklar ile bezenmiş kenar süsleri Türk topluluklarının orijinal yaratma gücünün olduğunun ispatıdır. Öyle ki daha sonra Türklerin bu tarz orijinal motifleri Çin, Sasani-İran ve Orta Çağ Avrupa süsleme sanatını da derinden etkilemiştir.¹³

Yöreye göre çözümlü veya arış denilen dikey ve atkı, geçki, argaç ya da argeç denilen yatay iplerle dokunan, iki tarafı aynı, havsız yaygılara kilim adı verilmiştir. Türklerin halı, kilim, keçe benzeri yaygılara “keviz, kivist, kidiz” gibi isimler verdikleri Dîvânü Lugati't-Türk gibi tarihi kaynaklardan öğrenilmiştir.¹⁴ Bahsi geçen kilim dokumacılığı, Türklerin Orta Asya'dan günümüze kadar taşıdığı önemli becerilerden biri olmuştur. Öyle ki içerisinde barındırdığı motifi ve tekniği ile Türkler tarihini, kültürel yapısını, inancını, sevdasını yansıtmış ve günümüze kadar taşımıştır. Dokumanın derin anlamı sayesinde dokuyucu, kendi sınırlarını aşarak adeta gelecekle iletişim kurmanın yolunu bulmuştur. Böylelikle motifler, üçüncü bir boyut kazanarak ehli gözlere çok şey anlatmayı başarmıştır. Günümüz ticari ve taklit dokumalarında bulunmayan sembol dili, genelde ilk çıkış noktasında yani Orta Asya'da görülmüştür. Orta Asya kökenli Türk kilimleri arasında görülen benzerlik dokuyucuların oluşturdukları ilk örneklerine bağlılığını göstermektedir. Bu durum ise kültürel geleneklere

¹¹ 1930'da Beyşehir Eşrefoğlu Camisi'nde üç büyük kilim, ufak kilimlerden kalan üç büyük parça ve büyük kilimlerden kalan iki küçük parçadan oluşan toplam sekiz parça kilim bulunmuştur. Günümüzde ise Konya'daki Mevlâna Müzesi ile Londra'daki Kier Koleksiyonu'nda sergilenmektedirler. Bkz. El Sanatları Teknolojisi, *Geleneksel Türk Dokuma Sanatları*, MEB, Ankara 2012, s.30.

¹² Ahmet Aytaç, “Kırgızistan'da Çarpana ve Kolon Dokumacılığından Örnekler”, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırma Dergisi*, C.22, S.87, s.191.

¹³ Ç. Aytaç, a.g.e., s.155.

¹⁴ Nebi Bozkurt, “Kilim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.26, TDV Yayınları, Ankara 2002, s.3.

olan bağlılık ile geleneklerin gelecek kuşaklara aktarılma çabasının göstergesi olarak değerlendirilmiştir.¹⁵

1-Tarihi Özellikleriyle Karaköy Kilimleri

Yurt arayışında olan Türkler için 11. yy'da Anadolu önemli bir merkez haline gelmiştir. Çağrı Bey ile başlamış olan akınlar, Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasının ardından son bulurken Anadolu, Türkler için yurt haline gelmeye başlamıştır. Nitekim Denizli'de bu dönemde akınlar yapılan kentlerden biri olmuştur.¹⁶ Türklerin Denizli ile ilk teması 1070'te Afşin Bey ile başlarken asıl fetih 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Kutalmışoğlu Süleyman'ın emrindeki beyler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bölge için Bizanslılar ile mücadele uzun süre devam ederken 12. yy'dan sonra Türk hakimiyeti kesinleşmiştir.¹⁷ Malazgirt Zaferinden sonra bütün Anadolu'ya Türkmen boyları fetih heyecanı ve yeni yurtlar bulma isteğiyle akmaya başlamıştır.¹⁸

Karaköy, 1215'te tam anlamıyla Türklerin eline geçen Buldan ilçesine bağlı bir köydür.¹⁹ Orta Asya'dan gelen Türkmenler, özellikle Batı Anadolu topraklarına yığılmıştır. Anadolu içlerinden gelen ve Selçuklular tarafından düşman toprakları istikametine yönlendirilen Türkmenler bölgedeki Türk yoğunluğunu hızla arttırmıştır. Denizli yöresi Türkmenleri, 1274'te vefat eden İbn-i Said'e ait olan ve Ebu'İfida tarafından nakledilen "*Türkmenler Selçuklular devrinde Rum diyarını fetheden Türk boyundan kalabalık bir kavimdir. Bunlar Haraita'dan (Belki Menderes nehri?) deniz kıyısında yaşayanları yağma ederek, onların çocuklarını alıp götürmeyi ve Müslümanlar arasında satmayı adet edinmişlerdir. Onlarda başka yerlere de gönderilen kilimler yapılır*" sözleri ile izah

¹⁵Ahmet Ayaç, "Balkanlardaki Türk Kültürel Mirasına Bir Örnek: Makedonya Sultan II. Murat Camii ve Kilimleri", *Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği I. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, (Edit. Hamdi Kurubaş), Samsun 2007, s. 99.

¹⁶Mustafa Yılmaz, "*Ortaçağda Denizli (Selçuklu ve İnançoğulları Dönemi)*", Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010, s.12.

¹⁷Funda Akoğlu, "*Cumhuriyet Döneminde Denizli'de Dokumacılığın Gelişimi*", Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2019, s.30-33.

¹⁸Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1991, s.15.

¹⁹Emine Baykara Zorlu, *Buldan'ın Geleneksel Ritüelleri*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2015, s.10.

edilmiştir.²⁰ Böylece Türklerin yanlarında keçe, çadır, düğümlü halı ve ipek kumaşın yanı sıra kilim dokumayı da getirdiği ispat dılmıştır.²¹

Anadolu'ya gelen göçebe Türk toplulukları yerleşik yaşama geçmeden önce geçimlerini hayvancılık ile sağlamış ve bu durum sonraki yüzyıllarda da varlığını korumuştur. Sürülerin et, kıl, yün ve derisinden yararlanmışlar ve ihtiyaçları için de çeşitli dokumalar yapmışlardır. Özellikle halı ve kilim dokumacılığı göçebelerle özdeşleşmiştir. Türkmenlerin konut biçimleri yer yaygısını zorunlu kılmıştır. Göçer toplumlar, çadırlarının örtülerinden, halı, çul, kilim, çuval, heybe ve torbalara kadar dokumuştur. Bu ürünler renk, desen ve boyut açısından özgün olmuştur. Zamanla yerleşik hayata geçen Yörükler; köy, şehir ve kasabalarda başta kilim dokumacılığı olmak üzere bu özelliklerini devam ettirmişlerdir.²²

Denizli kazasının kuzey kesiminde bulunan Yörükler içerisinde “Kayı Yörükleri” en kalabalık grubu oluşturmuştur. Kayı Boyu ve bu boya bağlı aşiretlerin bölgeye yoğun şekilde gelmesiyle, önce gezginci çoban hayatı tercih edilirken zamanla yerleşik hayata geçilmiştir.²³ Bu bağlamda Karaköy'ün de Denizli'nin kuzeyinde yer aldığı düşünülünce Karaköy'e de Kayı boylarının yerleştiği düşünülmüştür. Ayrıca Denizli'ye yerleşen pek çok Yörük arasında hayvancılık devam ederken yün, kıl ve tüy çok kullanılan ürünler arasında yer almıştır. Yatak ve yorganlar yünden elde edilen yapağı ile doldurulmuştur. Keçe imali ise bölgede büyük bir üretim ve kullanım alanına sahip olmuştur.²⁴ Karaköy'de günümüzde de devam eden hayvancılık kültürü, bölgede kilim dokumacılığı için gerekli olan yün, kıl ve doğal boya gibi malzemelerin kolayca sağlanmasına neden olmuştur. Yerleşim yeri olarak çok uç bir noktada yer alan Karaköy'ün coğrafi durumu göz önüne alındığında, kilim dokumacılığı kullanım açısından ve ekonomik zorunluluk dolayısıyla geçmişten günümüze bölgede sürdürülmeye devam etmiştir.

Türk fetih geleneklerinde savaşçılar genelde aileleriyle birlikte hareket etmiştir. Savaşçılar yaklaşık 30 km. kadar önden giderken arkalarından kadınlar ve çocuklar takip

²⁰ Tuncer Baykara, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.74.

²¹ Hurisel Hatipoğlu, “Erzurum Müzesindeki Halı Ve Kilimler”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1997, s. 4.

²² Gülay Yangöz Göksu - Şerife Atlıhan “Osmanlı Saray Kilimlerinin Desen Yapısı”, *İdil Dergisi*, C. 7, S.45, Ankara 2018, s. 620; Gülay Yangöz Göksu, “Osmanlı Saray Kilimlerinin Desen ve Kompozisyon Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.30.

²³ Velittin Kalınkara- Şerif Kutludağ, “Türk Kilim Dokuma Geleneği İçinde Güney Eziler – Karagözler Kilimlerine Bir Bakış”, *Denizli 1. El Sanatları Kongresi*, Denizli 2006, s.166.

²⁴ T. Baykara, a.g.e., s.239.

etmiştir. Türkler Denizli topraklarına yalnız ve bekar asker olarak gelip Rum kızları ile evlenmemişlerdir. Onlar, Denizli topraklarına kendi aileleri ile gelerek burada Türk soyunun devamlılığını sağlamışlardır.²⁵ Karaköy'e de yerleşen ilk Türk boyları aileleri ile gelmiştir. Nitekim günümüzde yöre halkının inancına göre, ilk gelen iki aile Karaköy'e yerleşip üremiş ve Karaköy oldukça uç bir bölgede yer aldığı için Türklük özelliklerini korumayı başarmıştır. Özellikle atalarından öğrenmiş oldukları kilim dokumacılığını uzun süre devam ettirmişlerdir.²⁶ Öyle ki Karaköy'de yaylaya çıkma alışkanlığı dahi devam ederken keçi kılından dokudukları çadırları yanlarına almışlardır. Bu durum Orta Asya'dan gelen Türklerin göçebe yaşantısından izler taşımaktadır.²⁷

Orta Asya'dan gelen bazı Türkmen grupları tamamen içine kapalı, izole, geleneksel gruplar halinde dış etkilerden uzak kendi geleneklerini sürdürerek yaşamışlardır. Bu nedenle, bazı grupların Orta Asya'dan itibaren kilimlerinde değişmeyen Türkmen desenleri dokudukları dikkat çekmiştir.²⁸ Bu durum kendi içerisinde kapalı olarak yaşayan Karaköy sakinleri için de geçerli olmuştur. Karaköy halkı eskiden kalan geleneklerini zincirin halkaları gibi birbirlerine iletmışlerdir. Dışarıdan yerleşimin pek olmadığı bir bölge olan Karaköy'de Türkler geleneklerini sürdürmek için çaba sarf etmiştir.²⁹ Neredeyse doğan her çocuğa başta kilim dokuması öğretilmiştir. Özellikle kız çocukları, annelerinden bu işi öğrenirken anneler kilim dokumasına başlayıp devamını kızının marifetli ellerine bırakmışlardır. Böylece nesiller boyu süren bir aktarım yaşatılmaya çalışılmıştır.³⁰

Tıpkı Karaköy'deki gibi Anadolu'da da kilim, gelin olan genç kızın çeyiz süsü olmuştur. Öyle ki genç kızken doğrudan dile getiremediği duygularını, hayallerini motife yansıtan genç kız için kilim bir anlamda genç kızlık anılarının toplamı olmuştur. Duygularını ilmek ilmek kilime aktaran genç kız için kilim, sadece bir kilim, yer yaygısı ya da süs eşyası olmamıştır. Kilim artık genç kızın duygularını yansıttığı önemli bir aktarım aracı olmuştur.³¹ Bir araştırma sırasında kilim dokuyan bir geline “*Kilimin örneğini nereden*

²⁵T. Baykara, *a.g.e.*, s.179.

²⁶ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019).

²⁷ Bu bilgi 1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik'ten alınmıştır. (23.08.2019).

²⁸ H. Hatipoğlu, *a.g.t.*, s.6-7.

²⁹ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019); Bu bilgi 1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik'ten alınmıştır. (23.08.2019).

³⁰ Bu bilgi 1955 Buldan-Karaköy doğumlu Neslihan Tekke'den alınmıştır. (23.08.2019).

³¹ Yılmaz Kaval, “*Hakkâri Kilimlerindeki Motiflerin Sembolik Dilde Çözümlemesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Elâziğ 2016, s. 26.

buldu?” diye sorulduğunda “*Anamdan gördüğüm, düşündüklerim, etrafımdaki eşyalar, yaylam*” cevabını vermiştir.³²Nitekim kilim dokumayı annesinden öğrenen Karaköylü genç kız için de kilim çeyizinin vazgeçilmez en değerli parçalarından biri olmuştur.

Kilim, Selçuklular yoluyla Anadolu'ya gelerek gelişimini sürdürmüştür ancak halı kadar dayanıklı olmadığı ve çabuk yıprandığı için ilk örneklerinden günümüze kalan çok azdır.³³ Selçuklu kilimlerinden neredeyse hiç örnek kalmamasına rağmen 13. yy. Selçuklu halılarındaki kendilerine özgü geometrik motifler günümüzde de Anadolu'daki pek çok kilimin üzerinde yer almaktadır. Ancak kilim, Türkler için halıdan daha köklü ve onların hayatlarının ayrılmaz bir parçası olduğu için Selçuklu sanatında daima var olmuştur. Bu durum Selçuklularda da yüzyıllarca devam eden geleneği işaret etmektedir. Nitekim, Selçuklu dönem kilimleri özellikle 11. yy'dan itibaren Anadolu'ya göç eden Türk akınları ile başlarken geleneksel Orta Asya motifleri korunmuştur.³⁴

Anadolu Selçuklu döneminde ihracata çok önem verilmiştir. Anadolu dışına koyun, at sürüleriyle sürülerden elde edilen ürünler, pamuklu kumaşlar, Türkmen halıları ve kilimleri, Denizli'nin işlemeli bezleri Irak, İran, Suriye gibi İslam ülkeleri ile Avrupa ülkelerine sıkça gönderilmiştir.³⁵En önemli ihraç ürünlerini ise dokuma ürünleri oluştururken dokuma ürünleri içerisinde halı ve kilimin ayrı bir yeri olmuştur. Özellikle göçebeler tarafından Aksaray, Erzurum ve Uşak'ta dokunan halılar Avrupa ve İslam ülkelerine ihraç edilmiştir. Anadolu'da göçebe Türkmenler ihraç amacıyla halı dokumaya devam etmiştir.³⁶

Eşme, Karaköy'e yaklaşık 30 km mesafede yer alan ve kilimleri “Eşme Kilimleri” olarak kabul edilen önemli bir dokuma merkezi olmuştur. Kilim dokumacılığında kendine has olarak görülen bölgede, Malazgirt Savaşı'ndan itibaren kilim dokumacılığının yapıldığına inanılmıştır. Eşme'nin Malazgirt Savaşı'ndan itibaren Yörük ve Türkmen yerleşimi olduğu günümüzde de kabul edilmektedir. Eşme isminin Yörük adından kaldığı düşünülürken

³² Füsün Erolan Gülen, “*Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı ve Kilim Koleksiyonundaki Kilim Örneklerinin Desen, Renk ve Kompozisyon Açısından İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, s.11.

³³ Yasemin Güneş Akın, “*16.-17. Yüzyıl Osmanlı Kumaş, Halı Ve Kilimlerinde Şemse Motifi*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.106.

³⁴ Martı Esin Şemin, “*Gördes, Milas, Eşme, Bayat Dokumacılarında Halı ve Kilimin Kültürel Yeri*”, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2019, s.79.

³⁵ Mustafa Beyazıt, *Denizli'de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2017, s.12.

³⁶ Ahmet Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s.155.

Yörüklerden Karakeçili Aşiretinin Eşme ve bölgesinde yaşadığı ispat edilmiştir.³⁷ Öyle ki Karakeçili aşireti, Anadolu'da Adana, Diyarbakır, Siverek, Suruç, Eskişehir, Bilecik, Ankara, Kütahya, Aydın ve Eşme gibi bölgelere yerleşmiştir.³⁸ Eski Eşme Kilimleri'nde motiflerin sıklığı ve zenginliği dikkat çekmiştir.³⁹ Kilimlerde genelde kırmızı, kahverengi, yeşil, mavi ve beyaz renkler hâkim olmuştur.⁴⁰ Karaköy kilimleri üzerine yapılan incelemede "Karaköy Kilimleri"nde de genel itibariyle kırmızı, kahverengi, yeşil, mavi ve beyaz renklerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum Eşme ve Karaköy kilimleri arasındaki bazı benzerlikleri göstermiştir. Ayrıca yeterli araştırma ve bilgi olmamasına karşın, Eşme ile Karaköy arasındaki yakınlık ve tarihi doku Karakeçili aşiretinin Karaköy'de de yerleşim sağladığını düşündürmüştür. Öyle ki "Karakeçili" ve "Karaköy" isimleri arasındaki etimolojik benzerlik bu savı kuvvetlendirmiştir.

Görüldüğü üzere, Anadolu Selçuklu döneminde Orta Asya'dan gelen geleneklere bağlı kalınarak halı ve kilim dokumacılığına devam edilmiştir. Özellikle halı dokumacılığının merkezi olarak gösterilen Uşak'ta bu durum devam ederken Uşak'a Denizli'den daha yakın olan Karaköy'de devam etmemiş olması düşünülemez. Nitekim Uşak'a bağlı kilim dokumacılığının merkezi sayılan Eşme ile Karaköy arasındaki mesafe yaklaşık 30 km kadardır. Bu yakınlık Karaköy'de de Selçuklu döneminde kilim dokumacılığının devam ettiğinin ancak özellikle Eşme'nin gölgesinde kaldığının ispatı sayılmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti ardından başlayan Beylikler döneminde de kilim dokumacılığı devam etmiştir. Nitekim Osmanlı Beyliği diğer kültür alanlarında olduğu gibi halıcılıkta da Selçuklu geleneğine sadık kalmıştır. Osman Bey'in oymağının halı ve kilim dokuduğu bilinen bir gerçektir. Osman Bey yayladan dönerken Bilecik tekfuruna hediye olarak peynir, kuzu, halı ve kilim göndermiştir. Ayrıca komşu Bizans tekfurularının düğünlerine davet edildiğinde de hediye olarak halı ve kilim götürmüştür.⁴¹

³⁷M. Şemin, *a.g.t.*, s.96.

³⁸Taciser Onuk - Feriha Akpınarlı, "Güneydoğu Anadolu Karakeçili Türkmen Kilimleri", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Kayseri 1996, s.241.

³⁹Neriman Görgünay Kırzioğlu, *Eşme Kilimleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1994, s.147.

⁴⁰Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.115.

⁴¹Bekir Deniz, "Anadolu – Türk Halı Sanatının Kaynakları", *Sanat Tarihi Dergisi*, C.14, S. 1, İzmir 2005, s.84.

Osmanlı Devleti döneminde dokunan kilimlerin Selçuklu Devleti döneminde dokunan kilimlere benzediği başta yabancı kaynaklar olmak üzere pek çok kaynak tarafından kabul görmüştür. Osmanlı döneminde şema motif açısından Selçuklu Devleti geleneğinin sürdürüldüğü görülmüştür. Bu motiflerde, Selçuklu Devleti dönemi motiflerinin yanında Orta Asya Türk gelenekleri ve mitolojisinden kaynaklı motifler de hâkim olmuştur. Yine aynı dönemde Osmanlı topraklarında yaşayan farklı boy ve oymakların kendilerine özgü motifleri bulunurken dokudukları halı ve kilimlere verdikleri isimler de boylara göre adlandırılmıştır.⁴² Karaköy'de de kendilerine özgü "has taraklı" denilen ve önceden Yörüklerin gelinlerin başına yaptıkları bir süs olduğuna inanılan bir motif bulunmuştur. Bu motife aynı zamanda Yörüklerden kaldığı için "gelin başı" da denilmiştir.⁴³

Osmanlı döneminde, halının dokunduğu her yerde kilim de dokunmuştur. Dokumacı esnafın yoğun olduğu bu dönemde halk eski usullerle kilim dokumaya devam etmiştir. 15. ve 16. yy'larda kilim dokumacılığı Osmanlı topraklarında yoğun olarak pek çok usta tarafından yapılmıştır. 16. yy'da kilim dokumacılığı Batı Anadolu, Doğu ve Orta Anadolu'da devam ederek Erzurum – Kars yoluyla Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya ihraç edilmiştir.⁴⁴ Bu durum 16. yy'da da Osmanlı topraklarında kilim dokumacılığının yoğun olarak devam ettiğinin göstergesi sayılmıştır. Osmanlı döneminde düz dokuma yaygılarının (kilim vb.) en iyi tanındığı dönem 18 ve 19. yy'lar olmuştur. Anadolu'da özellikle köy camilerinde 18 ve 19.yy'lardankalma çok sayıda örnek yer alırken kilimler dokundukları yörenin özelliklerini taşımıştır.⁴⁵

18. yy'a geldiğinde Osmanlı Devleti'nde yaşanan savaşlarda kullanılmak üzere deve kilimi, sayisane kilim ve un çuvalları Denizli ahalisinden de satın alınmıştır.⁴⁶ 1804 tarihli bir belgede Kütahya mütesellimi ve Alay Beyi Abdülhamit'ten cebehaneye⁴⁷ teslim edilmek üzere bin adet kilimi sayisane⁴⁸ talep edilmiştir. Bu belgede Denizli bölgesinde kilim bolluğu

⁴² Vedat Ünal, "Bardız Kilimciliği Projesi Kapsamında Yöre Kilimciliğinin Geliştirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008, s. 7-8.

⁴³ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019).

⁴⁴ V. Ünal, *a.g.t.*, s.9.

⁴⁵ B. Deniz, *a.g.e.*, s.56.

⁴⁶ Osmanlı Arşivi, Fon: C.AS., Kutu: 945, Gömlek: 41018, H-21.7.1202.

⁴⁷ Cebehane: silah ve ganimetlerin depolandığı yer. <http://www.fatih.gov.tr/aya-irini-muzesi> (31.12.2020).

⁴⁸ Kilimi Sayisane: Üzerine yük yüklenip yolcunun da bindiği hayvana konulan kilimdir. Ahmet Aytaç, "Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Bahsolunan Dokuma Adları", *Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Kültür/Sanat Etkinlikleri*, Antalya 2012,

olduğundan söz edilirken kilimlerin beceriyle dokunduğu anlaşılmıştır. Öncelikle kilimin numunesi alınmış yeterli olduğuna kanaat getirilince Denizli Sancağı kazalarından bin adet kilimi sayısane yapıp cebehaneye teslim edilmesi istenmiştir.⁴⁹ Belgeden de anlaşıldığı üzere Denizli kazalarında aynı Karaköy'de olduğu gibi işlevsel kilimler dokunmuştur. Ayrıca 18 – 19. yy'larda daha çok konar göçer yaşantıya uygun olan seccade, duvar kilimi, sedir örtüsü, yük kilimi yastık, heybe, çuval ve torba gibi dokuma türleri dokunmuştur.⁵⁰ Karaköy'de yapılan çalışmada, bahsi geçen dokuma türlerine günümüzde de rastlanılmıştır.

19. yy'a gelindiğinde Buldan'a bağlı Gevelli, Yeniköy, Kazaklar, Kerimler gibi köylerin yanında Karaköy'de de vergi toplama gibi pek çok işlemde zorluklar yaşanmıştır. Bahsi geçen köylerin yerleşim yerine göre çok geliştiği göz önüne alınarak yeni bir kaza oluşturulması ya da doğrudan Denizli merkeze bağlanması düşünülmüştür. Bu nedenle bölgede çeşitli incelemeler yapılmıştır.⁵¹ Bahsi geçen belgeden de anlaşıldığı üzere Karaköy 19. yy. gelişim gösteren köylerden biri olmuştur. Bu durumda Karaköylülerinkilim dokumacılığındaki başarısının, Karaköy'ün gelişimine önemli bir katkısı olduğu düşünülmüştür.

Cumhuriyet kurulduktan sonra artan makine işleri ile unutulmaya başlayan halı dokumacılığının aksine kilim dokumacılığı daha geleneksel bir yapıya sahip olduğu için orijinal karakterini korumada daha başarılı sayılmıştır.⁵² Anadolu yaşantısında özel bir yeri ve kullanım alanı olan kilim, özellikle kırsal kesimde çuval ve heybe olarak sıkça kullanılmıştır. Anadolu'da yedi kilim bölgesi bulunurken Ege Bölgesi içerisinde kilim dokunan başlıca merkezlerden biri de Denizli olmuştur.⁵³ Özellikle yörüklerle özdeşleşen kilim dokumacılığı Cumhuriyet döneminde Karaköy'de varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Günümüzde Karaköy'de yaşayan insanlar kendilerini halen yörük olarak adlandırmaktadırlar. Çünkü yörükler, beylik ve soyluluğun göçebelik ve Türkmenlikte olduğuna inanarak büyük merkeze yerleşenlerden kendilerini ayırmak için bu ismi kullanmışlardır. Kendilerini yürüyen, bir

https://www.academia.edu/31406360/ba%5c%9ebakanlık_osmanli_ar%5c%9e%4%b0v_belgeler%4%b0nde_bahsolunan_dokuma_adlari_pdf (31.12.2020).

⁴⁹ Osmanlı Arşivi, Fon: C.AS., Kutu:285, Gömlek: 11835, H-5.1.1219.

⁵⁰ B.Deniz, *a.g.e.*, s.56.

⁵¹ Osmanlı Arşivi, Fon: DH.TMIK.S., Kutu: 52, Gömlek:11, H-6.1.1322.

⁵² M. Şemin, *a.g.t.*, s.86.

⁵³ V. Ünalı, *a.g.t.*, s.15.

yerde durmayan göçebeler olarak tanımlamışlardır. Yörükler, kilimlerinde boylarının damgalarını devam ettirmeye özen göstermişlerdir.⁵⁴

Kendi içlerinde geleneklerini devam ettirmeye çalışan Karaköy halkı, yörük atalarından öğrenmiş oldukları teknik ve motiflerle 1980'e kadar ağaç tezgahlarda dokuma yapmışlardır. Yine 1980'lere kadar sıkça eni 2 m boyu 3molan kilimler dokunmuştur. Bölgenin kadınları, kilim dokumacılığına daima devam ederken keçi kılından dokudukları çulları yere atarak onların üzerinde uzun zaman geçirmişlerdir. Kendi kullanım alanları dışında kalan kilimleri ise Güney ilçesi ve Denizli'de kurulan pazarlara satmak için götürmüşlerdir. Kilimler, satın alan tüccarlar tarafından o kadar beğenilmiştir ki İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlere satılmıştır. Ancak satılan kilimler bazen Uşak ünlü olduğu için Uşak adıyla bazen de farklı isimlerle satışa çıkarılmıştır.⁵⁵ Bu durum "Karaköy Kilimlerini" Uşak kilimlerinin gölgesi altında bırakmış ve tanınmasına engel olmuştur.

1980'lerde başlayan değişim dalgalarının da etkisiyle tahta tezgahlar yerini demir tezgahlara bırakırken Karaköy kilimlerini almak için pek çok tüccar bölgeye gelmeye başlamıştır. 1980 – 2000 arasında özellikle Ali İhsan Birim gibi tüccarlar bölgeden almış oldukları kilimleri başta İngiltere olmak üzere yurt dışına satış için göndermişlerdir. Ancak bu esnada bölgeye gelen tüccarlar daha çok tercih edilen motiflerin dokunmasını talep etmiştir. Buradaki dokumacı halka ipliği ve motifini veren tüccar belirli bir zaman sonra ürünü toplamaya gelmiştir. Zamanla kilim dokumacılarının kazancı artarken bölgedeki yöresel motifler azalmaya başlamıştır. Ancak bu durum daha çok tüccar için dokunan ürünlerde geçerliken özellikle kadınların kullanmak için dokumaya devam ettiği ürünler yöreselliğini korumayı başarmıştır. Karaköylüler, çul, kilim, heybe ve namazlık gibi kendi kullandıkları için dokudukları ürünlerde kendi bildikleri motifleri dokumaya devam etmişlerdir. Kilime olan bağlılıklarının göstergesi olarak Karaköy'de biri vefat ettiğinde kendi dokuduğu kilime sarılma adeti yer almıştır. Bahsi geçen bu kilimler özel olarak dokunurken defnetme işlemi bittikten sonra camiye hayır olarak bırakılmıştır. Ancak bahsi geçen kilimler, 2015'te yeni cami yapımı esnasında satışa çıkarılmış ve değerlerinin altında satılmıştır.⁵⁶

⁵⁴H. Hatipoğlu, *a.g.t.*, s.8.

⁵⁵ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019).

Bu bilgi 1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik'ten alınmıştır. (23.08.2019).

⁵⁶ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019).

Bu bilgi 1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik'ten alınmıştır. (23.08.2019).

Karaköylüleri, atalarından öğrenmiş oldukları kilim dokumacılığını gelecek nesillere taşımak için birbirlerine öğretmişlerdir. Günüümüzde de neredeyse Karaköy'de yaşayan herkes kilim dokumacılığını bilmekte ve dokumacılığa sahip çıkmaktadır. Özellikle gelin kızlar çanta, heybe, kapı duvar süsü, çoban torbası, yolluk ve elbette kilim dokuyup çeyizlerine eklemişlerdir. Karaköylüleri, zamanla el dokumalarına rağbetin azalmasıyla özellikle 2000'lerden sonra kilim dokumacılığını bırakmak zorunda kalmıřlardır⁵⁷. Günüümüzde halen her evde tezgâh olmasına karşın dokuma işlemi tam anlamıyla gerçekteştirilememektedir. Ancak 7 Ocak 2020'de Buldan Belediyesi Başkanı Mustafa çevik ile TEV Anadolu Lisesi Tarih Kulübü Başkanlığı arasında imzalanan protokol ile "Karaköy Kilimleri" yöresel dokusu korunarak hak ettiği değerini almaya başlamıştır.⁵⁸

2-Motif Özellikleriyle Karaköy Kilimleri

Motif, süsleme ve bezemelerde bütünü oluşturan parçaların her birine verilen isimdir. Dokumalarda yer alan motifler, birbiriyle bütünü oluşturarak adeta yazılı metin gibi çeşitli hikayeler ortaya koymuştur. İçlerinde gizemli mitler barındırarak sembollerden türemiş olan motifler, aslında karşılıklı anlaşmayı sağlamıştır. Dokumada yer alan motifler incelendiğinde dokuma grubunun ya da dokumanın üretildiği bölgenin ortaya çıkarılması mümkün olmuştur. Motif zenginliği açasından dokumalar içerisinde Türkmen, Yörük ve Avşarlara ait olan halı ve kilim dokumaları en güzel örneklerini vermiştir.⁵⁹Günüümüzde de dokumanın cinsi (halı, kilim) kompozisyonu, kullanılan renkler, kullanılan malzemeler ve üzerindeki motifler gibi görseller uzmanlar tarafından kolaylıkla anlaşılmaktadır.⁶⁰

Geçmişte ticari kayđı taşımadan üretilen dokumalarda var olan ikonografik anlatımlar ve sembol dili, üreten millet için hayati önem oluşturan milli, kültürel ve inançsal anlatım biçimini oluşturmuştur. Basit ve önemsiz görülen bir detay bile bazen çok önemli anlamlara

⁵⁷ Bu bilgi 1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman'dan alınmıştır. (23.08.2019).

Bu bilgi 1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik'ten alınmıştır. (23.08.2019).

⁵⁸[http://www.buldan.bel.tr/haberler/383/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/\(30.12.2020\);](http://www.buldan.bel.tr/haberler/383/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/(30.12.2020);)
[https://www.denizliyeniolay.com/haberler/guncel/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/39192/](https://www.denizliyeniolay.com/haberler/guncel/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/39192/(30.12.2020);)
<http://www.denizliguncel.com/buldan/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak-h11395.html>
(30.12.2020).

⁵⁹ Eren Yasubuğa, "Antalya Müzesi'nde Bulunan Killim Örneklerinin Tahlilleri", Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019, s.32.

⁶⁰ Nuray Yılmaz, "El Dokumalarındaki Motiflere İkonografik Yaklaşım", 2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.329.

kapı aralamıştır.⁶¹ Kilim, Türklerde köy ve aşiret yaşamında özellikle doğumdan mezara kadar aranmış ve kullanılmıştır. Aşiret dokumalarında kilim ve halılarda izlenen motif ve kompozisyonlar belirli bir mesaj veren değerdedir.⁶² Anadolu kilimlerinde renkler ve motifler gelişigüzel seçilmemiş ve Anadolu kadınının çileli hayatı kilime yansıtılmıştır.⁶³

Yörük atalarından öğrenmiş oldukları motifleri başta kilim olmak üzere pek çok dokumaya işleyen Karaköylüler, motifleri ile geleneğin devamlılığını sağlamayı başarmışlardır. Başta hayat ağacı, pıtrak (bereket)motifi diğer motiflere nazaran sıkça kullanılmıştır. Ayrıca Karaköylüler kurtağzı motifine “çangalak” adını vermişlerdir.⁶⁴

Kilimlerde kullanılan motiflerin kökenlerine bakıldığında bazılarının Orta Asya'dan kalma Şaman geleneğinden geldiği ve stilize edilmiş hayvan figürlerinin ise eski Türk totemlerinin izlerini taşıdığı gözlenmiştir. Örneğin Türklerin Orta Asya'da iken inandıkları Şaman inancından günümüze kadar gelen hayat ağacı motifi sonsuzluğu ve ölümsüzlüğü simgelemiştir.⁶⁵ Öyle ki Eski Türk inançlarında kutsal ağaç motifi çok önemli bir yer edinmiştir. Yeryüzünün merkezinden Tanrı katına yükselen hayat ağacı, yer ile gök arasındaki kutsal değnek olarak tanımlanmıştır. Bu değnek, gökyüzündeki ve yeryüzündeki ruhların geçiş yolunu temsil ederken varlığın kaynağı da olmuştur.⁶⁶ Karaköy'de hayat ağacı motifi en sık kullanılan motifler arasında yer almıştır. İncelemeyapılan kilimler içerisinde üç adet hayat ağacı motifi gözlenmiştir.⁶⁷

Türk mitolojisinde doğum ve bereketin sembolü olan Tanrıça Umay, Eski Türklerde anneleri ve çocukları koruyan bir güç olarak görülmüştür. İslamiyet öncesi Türklerde, bereketin devamlılığı için Umay Ana kültünü oluşturulurken uzun süre bu kültürün etkisinde

⁶¹ Ahmet Ayaç, “Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü Ve Yabancı Resim Sanatı Üzerindeki Tarihsel Yeri”, 38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, (Edit. Zeki Dilek, Mustafa Akbulut, Mustafa Arlı, Zeynep Bağlan Özer, Reşide Gürses ve Banu Karababa Taşkın), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2008, s.204-205.

⁶² Yusuf Durul, “Anadolu Kilim Dokumalarında Aman Kız Veya Elibelinde Kız Motifleri”, *1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, (Der. İsmail Öztürk), 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir 1984, s.128.

⁶³ Mehmet Önder, “Anadolu'da Kilim Demek”, *Hisar*, C.6, S.33, Ankara 1968, s.11.

⁶⁴ TEV Anadolu Lisesi Tarih Kulübü, “Bizim Motifimiz Bizim Zenginliğimiz”, *Proje Raporu*, Denizli 2020, s.13.

⁶⁵ F. Gülen, *a.g.t.*, s.11.

⁶⁶ Şamanların hayat ağacından doğduğu, dallarında yuvalar taşıyan ulu bir ak çam yükseldiği ve büyük şamanların ağacın en üst dallarında, orta şamanların orta dallarında, en küçük şamanların en alt dallarında yuvalanmış olduğu Yakut efsanelerine konu olmuştur. Saliha Ağaç – Menekşe Sakarya, “Hayat Ağacı Sembolizmi”, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, C.1, S.1, 2015, s.5-7.

⁶⁷ Ek-1, Ek-2 ve Ek-3'te Karaköy kilimlerindeki hayat ağacı motifi gösterilmiştir.

kalınmıştır. Görüldüğü üzere Anadolu'da yapılan bereket uygulamalarının temelinde de bu inanış yer almıştır.⁶⁸Bereket ve uğur sembolleri sonsuz mutluluk isteğini ifade ederken genelde kadın-erkek ilişkisi ve üremeyi simgelemiştir. Elibelinde, yıldız ve pıtrak gibi birçok motif dokumalarda bereketin sembolü olmuştur.⁶⁹Kilimlerde bereket motifi olarak ise pıtrak işlenmiştir. Pıtrağın üzerindeki desenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı onu nazarlık motifi, ağaçlardaki meyve bolluğu ve bereketin simgesi olarak kullanmıştır.⁷⁰Nitekim günümüzde incelemesi yapılan Karaköy kilimleri üzerinde de bereket simgesi olarak pıtrak motifine rastlanılmıştır. Bu durum Karaköy halkının halen pıtrağı atalarından devraldıkları gibi bereket simgesi olarak kullandıklarının göstergesi olmuştur.⁷¹

Orta Asya Türklerinde genel anlamıyla büyüler, iyi ruhlar-kötü ruhlar, kara büyü-beyaz büyü, iyi büyü-kötü büyü gibi zıtlıklarla ifade edilmiştir. Daha çok insan ve insan hayatı ile ilgili toplumsal ilişkileri düzenlemeye yönelmiştir. Nazar kavramı ise geçmişten günümüze büyücülük ile örtüşmüştür. Nazar kötü ruhun yerini alarak kötü bakış, kötü göz ve kötü enerji olarak nitelendirilmiştir. Bütün kötü ruh ve olaylardan korunmak için de nazarlık denilen objeler geliştirilmiştir.⁷²Büyü ve nazardan koruduğuna inanılan el, parmak ve tarak motifleri ile kötü niyetli bir bakışın gözle uzaklaştırılabileceği düşüncesinden hareketle oluşturulan göz motifi nazara karşı en çok kullanılan motif olmuştur.⁷³Böylece, nazardan korunmak amacıyla göz motifi farklı şekillerde stilize edilerek dokumalarda yerini almış ve dokumacı emek verdiği dokumasını kötü niyet ve kötü bakışlardan da koruduğuna inanmıştır.⁷⁴Birçok Anadolu kilimini süsleyen el motifi de nazar ve tılsımın etkisi ile yapılmıştır.⁷⁵Nitekim Karaköy kilimlerinde sıklıkla göz motifi kullanılırken el, parmak ve tarak motifleri de kullanılmıştır.⁷⁶

⁶⁸Y. Kaval, *a.g.t.*, s.255.

⁶⁹Zeynep Balkanal, "Türk Kültürünün Değer Yargılarını Yansıtan Kilim Motiflerine Tasarım Açısından Alternatif Bir Yaklaşım; Kaat'ı Sanatında Uygulamaları", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.35, Denizli 2019, s.350.

⁷⁰Rabiha Yıldırım, "Adıyaman İli Bedeni Kilimlerinin Renk, Motif ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi ve Tekstil Tasarımlarına Aktarılması", Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s.57.

⁷¹Ek-4'de Karaköy kilimlerindeki pıtrak motifi gösterilmiştir.

⁷²K. Özlem Alp, "Konya ve Yöresi Kilimlerinde Semboller", Doktora Tezi, Ankara 1998, s.60.

⁷³E. Yasubuğa, *a.g.t.*, s.33-34.

⁷⁴Z. Balkanal, *a.g.m.*, s.344.

⁷⁵Naile Rengin Oyman, "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi", *Arş Halı, Dokuma Ve İşleme Sanatları Dergisi*, S.14, Ankara 2019, s.16.

⁷⁶Ek -5 ve Ek-6'da Karaköy kilimlerinde bulunan göz motifi izlenirken Ek-7 ve Ek-8'de el, parmak ve tarak motifleri gösterilmiştir.

1974'te S.İ. Rudenko tarafından Orta Asya'da Altay eteklerinde ikinci PazırıkKurganı'nda bazı kazılar yapılırken 50 – 60 yaşlarında erkek ve 40 yaşlarında kadın cesedi bulunmuştur. Kadının giysileri arasında koç kafasını andıran, figürlü altın levhalarla süslenmiş bezemeler yer almıştır. Koyun ve koç gibi figürler halı ve kilim gibi yaygılara döşenerek günüümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Özellikle Türkistan'da kurganlardan çıkarılan halı ve kilimler üzerinde dağ tekesi ve koç boynuzu gibi motiflere rastlanmıştır.⁷⁷ Öyle ki Karakeçili ilçesinde dahi koçboynuzu motifi kilimlerde sıkça dokunan motiflerin başında yer almıştır. Erkeklerin üretkenliğini, verimliliğini, kahramanlığını, gücünü ve ataerkil ailelerin Anadolu'daki önemini sembolize etmiştir.⁷⁸ Güç, erkeklik ve kahramanlık gibi anlamların yüklendiği koçboynuzu motifi Karaköy'deki kilimler üzerine de işlenmiştir. Bu durum koç boynuzu motifini işlemeye devam eden Karaköy halkının Orta Asya geleneklerini sürdürdüklerinin ispatı sayılmıştır.⁷⁹

Türk destanlarında ve efsanelerinde merkezi bir nokta teşkil eden kurt;çevik, hareketli ve güçlü bir hayvan olduğu için çeşitli dönemlerde Türk'lerin hayat ve savaş gücünün bir simgesi olarak belirtilmiştir. Özellikle Göktürk destanlarında kurt motifi özenle işlenirken Türklerin yeniden çoğalışları bu motife bağlanmıştır. Bozkır sosyal hayatının içerisine adeta bütünleşen kurt motifi, sadece sosyal hayatın değil dini yaşamın içerisinde de başlı başına bir kültür olarak varlık göstermiştir. Kurdun Türk sosyo-kültürel hayatında bu kadar tesir etmesindeki en önemli unsur onun ata olarak görülmesidir.⁸⁰ Orta Asya Türk kültüründen tüm dünyaya yayılan kurt motifinin özellikle yiğitlik ya da güç simgesi olması, nazardan koruyucu sayılması gibi bazı anlamları devam etmiştir.⁸¹ Karaköy halkı, kilimlerine kurtağzı motifini işlemeye devam ederek kurda verilen önemi sürdürmüştür. Böylece Orta Asya'dan itibaren çok önemli bir canlı olarak görülen kurt kilimlerde yaşatılmaya devam etmiştir.⁸²

⁷⁷E. Yasubuğa, *a.g.t.*, s.38-39.

⁷⁸Ebru Ateşok, "Karakeçili İlçesinde Dokunan Kilimlerin Geleneksel Motif Özellikleri", *Kalemişi Geleneksel Türk Sanatları Dergisi*, C. 2, S. 2, Ankara 2014, s.28.

⁷⁹ Ek-9 ve Ek-10'te Karaköy kilimlerindeki koçboynuzu motifi gösterilmiştir.

⁸⁰Zafer Altun, "Türk Kültüründe "Kurt Kavramı" Üzerine Bir İnceleme", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.22, Ankara 2019, s.91-93.

⁸¹Hacer Gülşen, "Kurt Motifi Üzerine Bir İnceleme", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 39, 2013, s.27.

⁸² Ek-11'de Karaköy kilimlerindeki kurtağzı motifi gösterilmiştir.

Sonuç

Aileleriyle Denizli topraklarına göç eden Türkler, Karaköy'ü de kendilerine yurt edinmişlerdir. Karaköy fazla göç almadığı için burada Türklük özelliklerini korumuşlardır. Bunun sonucunda Orta Asya'dan kalma Yörük atalarının göçebe hayatlarından izler taşıyan Karaköy halkı dış etkilerden uzak kalarak geleneklerini sürdürerek yaşamıştır. Nesilden nesile aktardıkları geleneklerin başında ise atalarından kalma kilim dokumacılığı gelmiştir. Özellikle Anadolu Selçuklu Devleti döneminden beri önemli bir kilim dokuma merkezi olarak görülen Eşme ile Karaköy arasındaki mesafe yaklaşık 30 km'dir. Bu yakınlık sonucunda Karaköy kilimlerinin Eşme kilimlerinin gölgesinde kaldığı saptanmıştır. Ayrıca Karaköy ile Eşme arası mesafe ve Karaköy ile Karakeçili aşiretinin ismi arasındaki benzerlik ilgisi göz önüne alındığında Karakeçili aşiretinin Karaköy'e de yerleştiği tahmin edilmektedir. Karaköy kilimleri her ne kadar gölgede kalmış gibi görünse de Türklerin Anadolu'ya ilk yerleştiği dönemden itibaren hem Anadolu Selçuklu hem de Osmanlı Devleti döneminde dokunmaya devam etmiştir. Atalarından almış oldukları mirası Cumhuriyet döneminde de sürdüren Karaköy halkı, zaman zaman ticari kaygılarla kilimlerine yöresel olmayan motifleri de dokumuştur ve yöresel olmayan motifleri dokumuş olmalarına rağmen 2000'li yıllara kadar ağırlıklı olarak başta kendi kullandıkları yöresel motifleri dokumaya devam etmişlerdir. Genel olarak denilebilir ki Karaköy halkı; başta hayat ağacı, kurt ağzı ve koç boynuzu gibi Orta Asya'dan kalma motifleri kilimlerine dokuyarak kilimlerinin Türklük özelliklerini Anadolu'da da korumayı başarmışlardır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Osmanlı Arşivi, Fon: C.AS., Kutu:285, Gömlek: 11835, H-5.1.1219.

Osmanlı Arşivi, Fon: DH.TMIK.S., Kutu: 52, Gömlek:11, H-6.1.1322.

Osmanlı Arşivi, Fon: C.AS., Kutu: 945, Gömlek: 41018, H-21.7.1202.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

ALP, K. Ö, “Konya ve Yöresi Kilimlerinde Semboller”, Doktora Tezi, Ankara 1998.

AĞAÇ, S., ve SAKARYA, M., “Hayat Ağacı Sembolizmi”, *International Journal of Culturaland Social Studies (IntJCSS)*, C.1, S. 1, 2015, ss.1-14.

AKOĞLU, F., “Denizli’de Dokumacılık ve Dokuma Kooperatifinde İlkler: Kale Dokumacılar Kooperatifi ve Denizli Dokumacıları Birliği”, *Belgi Dergisi*, C.2, S.16, Denizli 2018, ss.928-943.

AKOĞLU, F., “Cumhuriyet Döneminde Denizli’de Dokumacılığın Gelişimi”, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2019.

ALTUN, Z. “Türk Kültüründe “Kurt Kavramı” Üzerine Bir İnceleme”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.22, Ankara 2019, ss.91-108.

ATEŞOK, E., “Karakeçili İlçesinde Dokunan Kilimlerin Geleneksel Motif Özellikleri”, *Kalemişi Geleneksel Türk Sanatları Dergisi*, C. 2, S.3, Ankara 2014, ss.23-38.

AYTAÇ, Ç., *El Dokumacılığı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1932.

AYTAÇ, A., “Kırgızistan’da Çarpana ve Kolon Dokumacılığından Örnekler”, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırma Dergisi*, C.22, S. 87, ss.191-195.

AYTAÇ, A., “Balkanlardaki Türk Kültürel Mirasına Bir Örnek: Makedonya Sultan II. Murat Camii ve Kilimleri”, *Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği I. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, (Edit. Hamdi Kurubaş), Samsun 2007, ss.98-106.

AYTAÇ, A., “Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü Ve Yabancı Resim Sanatı Üzerindeki Tarihsel Yeri”, 38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, (Edit. Zeki Dilek, Mustafa Akbulut, Mustafa Arlı, Zeynep Bağlan Özer, Reşide Gürses ve Banu Karababa Taşkın), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2008, ss.203-220.

BALKANAL, Z., “Türk Kültürünün Değer Yargılarını Yansıtan Kilim Motiflerine Tasarım Açısından Alternatif Bir Yaklaşım; Kaat'ı Sanatında Uygulamaları”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.35, Denizli 2019, ss.341-352.

BAYKARA ZORLU, E., *Buldan'ın Geleneksel Ritüelleri*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2015.

BAYKARA, T., *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

BEYAZIT, M., *Denizli'de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2017.

DENİZ, B., *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

BOZKURT, N., “Kilim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.26, TDV Yayınları, Ankara 2002, ss.3-5.

DENİZ, B., “Orta Asya Halı ve Düz Dokuma Yaygıları”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss.198-207.

DENİZ, B., “Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, C.14, S. 1, İzmir 2005, ss.79-103.

DURUL, Y., “Anadolu Kilim Dokumalarında Aman Kız veya Elibelinde Kız Motifleri”, *1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*, (Der. İsmail Öztürk), 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir 1981, s.128.

EL SANATLARI TEKNOLOJİSİ, *Geleneksel Türk Dokuma Sanatları*, MEB, Ankara 2012.

EROLAN GÜLEN, F. “*Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı ve Kilim Koleksiyonundaki Kilim Örneklerinin Desen, Renk ve Kompozisyon Açısından İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

ERÖZ, M. *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1991.

GOLDEN, P. B., *Dünya Tarihinde Orta Asya*, (çev. Yahya Kemal Taştan), Ötüken Yayınları, İzmir 2014.

GÖRGÜNAY KIRZIOĞLU, N., *Eşme Kilimleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1994.

GÖRGÜNAY KIRZIOĞLU, N., “Altaylar’da Pazırık Kurganı’nda Çıkan Motiflerin Anadolu ve Türk Cumhuriyeti’nde Yaşayan İzlerinden Bazı Örnekler”, *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Kayseri 1996, ss.136-150.

GÜLŞEN, H. “Kurt Motifi Üzerine Bir İnceleme”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 39, 2013, ss.18-28.

GÜNEŞ AKIN, Y., “16.-17. Yüzyıl Osmanlı Kumaş, Halı ve Kilimlerinde Şemse Motifi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

HATİPOĞLU, H., “*Erzurum Müzesindeki Halı Ve Kilimler*”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1997.

KALINKARA, V. ve KUTLUDAĞ, Ş. “Türk Kilim Dokuma Geleneği İçinde Güney Eziler – Karagözler Kilimlerine Bir Bakış”, *Denizli 1. El Sanatları Kongresi*, Denizli 2006. s.166.

KAVAL, Y., “*Hakkâri Kilimlerindeki Motiflerin Sembolik Dilde Çözümlemesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2016.

KOPARAN, Y. “Türk Kilimleri: Yabancı Turistlerin Gözünden Türk Kilimlerine Bakış”, *III. Uluslararası Türk El Sanatları Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi Sanat Etkinlikleri*, (Edit. Ahmet Aytaç), Selçuk Üniversitesi Yayınevi, Konya 2011, ss.435-445.

ONUK, T., ve AKPINARLI, F. “Güneydoğu Anadolu Karakeçili Türkmen Kilimleri”, *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Kayseri 1996, ss.240-248.

OYMAN, N. R., “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, *Arış Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, S. 14, Ankara 2019, ss.4-22.

ÖNDER, Mehmet, “Anadolu’da Kilim Demek”, *Hisar*, C.6, S.33, Ankara 1968, s.11.

ŞEMİN, M. E., “Gördes, Milas, Eşme, Bayat Dokumacılarında Halı ve Kilimin Kültürel Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2019.

TABAKOĞLU, A., *Türk İktisat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986.

TAŞAĞIL, A., “Türk Tarihinin Genel Özellikleri”, *Orta Asya Türk Tarihi*, (Edit. Ahmet Kanlıdere), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, ss.3-21.

TEV ANADOLU LİSESİ TARİH KULÜBÜ, “Bizim Motifimiz Bizim Zenginliğimiz”, *Proje Raporu*, Denizli 2020.

ÜNALDI, V., “Bardız Kilimciliği Projesi Kapsamında Yöre Kilimciliğinin Geliştirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008.

YANGÖZ GÖKSU, G. ve ATLIHAN, Ş., “Osmanlı Saray Kilimlerinin Desen Yapısı”, *İdil Dergisi*, C.7, S. 45, Ankara 2018, ss.619-623.

YANGÖZ GÖKSU, G., “Osmanlı Saray Kilimlerinin Desen ve Kompozisyon Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

YASUBUĞA, E., “Antalya Müzesi’nde Bulunan Killim Örneklerinin Tahlilleri”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2019.

YILDIRIM, R., “Adıyaman İli Bedeni Kilimlerinin Renk, Motif Ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi ve Tekstil Tasarımlarına Aktarılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

YILMAZ, N., “El Dokumalarındaki Motiflere İkonografik Yaklaşım”, *2000’li Yıllarda Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, ss.329-332.

YILMAZ, B., “Pazırık'tan Günümeze Türk Halı Sanatı”, *Oğuz Türkmen Araştırma Dergisi*, C.1, S.1, Bilecik 2017, ss.98-106.

YILMAZ, M., “Ortaçağda Denizli (Selçuklu ve İnançoğulları Dönemi)”, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010.

İnternet Kaynakları

AYTAÇ, A., “Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Bahsolunan Dokuma Adları”, *Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi I. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Kültür/Sanat Etkinlikleri*, Antalya, 2012, https://www.academia.edu/31406360/ba%0c5%09ebakanlık_osmanlı_ar%0c5%09e%0c4%b0v_belgeler%0c4%b0nde_bahsolunan_dokuma_adları_pdf (31.12.2020).

<http://www.buldan.bel.tr/haberler/383/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/> (30.12.2020).

<https://www.denizliyeniolay.com/haberler/guncel/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak/39192/> (30.12.2020).

<http://www.denizliguncel.com/buldan/karakoy-kilimleri-yeniden-hayat-bulacak-h11395.html> (30.12.2020).

Sözlü Kaynaklar

1959 Buldan-Karaköy doğumlu Kemal Kocaman, (23.08.2019).

1980 Buldan-Karaköy doğumlu Ferdi Çevik, (23.08.2019).

1955 Buldan-Karaköy doğumlu Neslihan Tekke, (23.08.2019).

Ekler

Ek-1 (Hayat Ağacı)

Ek-2 (Hayat Ağacı)

Ek-3 (Hayat Ağacı)

Ek-4 (Pitrak)

Ek-5 (Göz)

Ek-6 (Göz)

Ek-7 (El, Parmak, Tarak)

Ek – 8 (Tarak)

Ek – 9 (Koç Boynuzu)

Ek – 10 (Koç Boynuzu)

Ek – 11 (Kurt Ağzı)